

EXTERNAL EXAMINER'S REPORT

STUDENT'S NAME: Anzhela Popyk, SWPS University
EXAMINER'S NAME: Prof Daniela Sime, University of Strathclyde, Glasgow, UK

Title of Dissertation: *The role of socialisation agents in transnational transitions and formation of sense of belonging of migrant children in Poland*

DEGREE: Doctor of Social Sciences (in the discipline of Sociological Sciences)

This is a timely and interesting thesis, which explores the experiences of migrant children aged 9-13 in Poland, particularly in relation to their socialization after settlement and sense of belonging, in the context of changes to provision of education during the COVID-19 pandemic. It has rich data and it makes a valuable contribution to existing research in relation to childhood and family migration studies in Poland and Europe more generally. The main aspects to commend the candidate on are the scientific significance and methodology (given it is combining the views of children, parents and educators), the use of various theoretical frameworks in the five papers published, and that the findings have good relevance for policy and practice.

With regard to *scientific significance*, the selected topic is highly significant, particularly given ongoing global migration trends, the under-researched issues of migrant children's belonging and the impact of COVID-19 restrictions on younger children. The work is especially important as it explores children's views and experiences in Poland, where research on migrant children is still limited. The study confirms existing findings from other countries that migrant children are seldom consulted in family decisions to migrate, yet they have rich personal views and experiences post-migration, which despite commonalities amongst individuals or groups, need to be carefully and sensitively engaged with and documented.

The *problem setting* is thoughtfully and carefully contextualised with a clear overview of existing literature. In the thesis, the candidate discussed well the rationale around selecting the literature presented and its organisation. The thesis offers a clear engagement and exploration of key terms, concepts and theoretical frameworks, particularly in relation to the interaction between the processes of socialisation in the context of transnational transitions. In relation to these issues, it would be helpful to discuss a bit more in the viva the gaps in literature that led to the three Research Questions and role of different theoretical angles and how they come together in a framework. The classic theories of migration are less explored.

In relation to the methodological section, this chapter is generally well-presented and clearly written. Conducting observations and interviews with children, parents and educators is commendable and very rarely done in migration research, although it has clearly added a new dimension to this study. Also, the importance of language compatibility is of significance here, especially in relation to the 'insider'/'outsider' position of the researcher. The decisions on choice of methods, switch to online research and participants sample group are well justified and congruent with the principles of sensitive and participant-focussed research. Careful mapping of the methods is undertaken and a nice dialectic is achieved between acknowledging the necessary 'messiness' of the data analysis and tensions 'to tidy up' and create order from the data. In relation to this, I thought the process of data analysis and coding can be discussed further in the defence examination, particularly in relation to combining the data sources. I found this chapter particularly useful in relation to the decisions made and difficulties encountered. The limitations of the study are only briefly discussed; it would be useful to unpack this a bit more.

There are many interesting findings in the five published papers and I particularly liked the balanced accounts of the range of experiences that children, parents and teachers reported. The data extracts captured the significant emotional impact of migrating and of managing learning and family life during the pandemic, and the dynamic, multi-sited and multi-faceted nature of making decisions at family level, including transnationally.

Paper 1- *Social Capital and Agency in the peer socialisation strategies of migrant children in Poland*

This single authored paper explores the role of children's peer relationships and friendships in migrant children's socialisation and the strategies they use in relation to different purposes, such as spiritual, interest-based, prospect-based and mixed. It examines critically the role of social capital and children's agency in developing friendships post-migration and develops an original typology of peer socialisation strategies.

Paper 2- *The impact of distance learning on the social practices of school children during the COVID-19 pandemic: reconstructing values of migrant children in Poland*

This single authored paper uses the social practices framework (following Schatzki) and Shove et al.'s concept of 'structure of social practices' to examine the impact of the pandemic on migrant children's learning and socialisation. It provides useful evidence on the negative impact of the pandemic on children's formal learning and well-being and identifies individual coping strategies in families.

Paper 3- *Transnational communication between children and grandparents during the Covid-19 lockdown: The case of migrant children in Poland* (Popyk & Pustulka)

This co-authored paper examines the impact of the pandemic on migrant children's communication with their grandparents left behind. It identified four cross-border modes of communication, namely emotional, symbolic, mediated and discontinuous and the impact of factors such as cultural norms and children's age on the continuity of intergenerational interactions during the pandemic. It concludes that restrictions in mobility during the pandemic have impacted opportunities for interaction with grandparents and likely weakened therefore these ties.

Paper 4- *Home as a mixture of spaces during the Covid-19 pandemic: The case of migrant families in Poland*

This single authored paper examines critically the concept of 'home' in relation to migrant children's practices of home making; it then explores the theory of social diffusion and the concept of social salvation (Sarnowska et al., 2020) to examine new practices adopted in the home throughout the pandemic, as a result of lockdown-related restrictions. It offers an interesting insight into migrant families' practices of managing school and work, family life and leisure time, and the influence of institution-led practices on home life.

Paper 5- *The vision of the educational process in Polish and Ukrainian core curricula: analysis based on Hofstede 4-D model* (Popik & Perkowska-Klejman, co-authored)

This co-authored article uses Hofstede's four cultural dimensions and critical discourse analysis to compare the Polish and Ukrainian curricula, identifying clearly distinct attributes of the two national curricula. The findings of the analysis will undoubtedly be more relevant now that Poland is hosting thousands of Ukrainian refugee children.

Put together, these papers make a significant contribution to research with migrant children and their families, particularly in the context of the pandemic. While two papers have a co-author, Anzhela is leading author on all five and has provided a comprehensive and clear discussion of further evidence in the thesis.

I would like to ask Anzhela in the viva to discuss issues of identity and belonging that children reported, which seem less covered in the published papers, and also the struggles that parents experienced, especially given the challenges of supporting children's learning during the pandemic and at a key time in their children's education and socialisation.

The role of schools and teachers seems key in this thesis, particularly in the context of supporting children and their families remotely, and also teachers' attitudes towards migrant children and their parents- I'd like to hear Anzhela discuss this in the viva. I'd also like to prompt more on the discussion of the findings in relation to children's perceptions of 'home', identity and belonging- not always explicitly discussed, but relevant here- what were young people's feelings of belonging before/during the pandemic, how does this impact their school engagement and how were their identities impacted, especially during the remote learning time?

The *Conclusion* gives a good discussion of the findings, providing new insights into the topic and justified paths for new research. The answers to the three RQs are detailed in Table 3, but I wonder if a more critical discussion is needed here in the main body of the thesis. I would like Anzhela to highlight here what she

considers as key findings and the potential to contribute to knowledge, theory and scope for future research. I thought this final chapter covers quite a lot of findings and there might be a better way to organise these- first by clarifying the answers to the three research questions (in the text, not the Appendix) and then identifying the additional findings, for example, in relation to the pandemic. Currently, the Conclusions section is more of a discussion, I wondered if this could be shorter- and move the discussion of evidence to the previous section. Also, could we discuss the scope for challenging local provision and policy, on the basis of the findings.

At this point, it is my opinion that the submission meets the conditions set out in Article 187 of the Polish Law of 20 July 2018 on Higher Education and Science. The subject of this doctoral dissertation and the five papers included offer an original contribution in the application of the results of the author's research in relation to the social sphere of education and inclusion of migrant children, and related policies. My recommendation is for the candidate to proceed to the defence examination. I anticipate the doctorate to be awarded, subject to minor revisions and also after a full proofread of the dissertation, to correct typographical errors and sentence structure issues. I have identified several in the attached document, which can be given to Anzhela.

Aspects for discussion I would like to raise in the *viva voce*:

- The origin of the study and Anzhela's interest in migrant children's transitions and belonging;
- The process of reviewing the literature- the thesis engages less with traditional migration theories- and how to the RQs emerge from the gap in knowledge (also, if a RQ on the impact of the pandemic is needed, given the focus on the impact of COVID-19 on children, or if the current RQs need adjusting to mention the context of the pandemic);
- Theoretical framework- its development, particularly as several theories brought together; relevance of sociology of childhood, transnationalism and transitions literature;
- Anzhela's critique of the concept of 'migrant' and its use- how significant is this in relation to children's everyday experiences, sense of identity and belonging;
- Methodology – range of methods used and critique of these, what is particular about doing research with migrant children, the insider/outsider position, the emotional aspect of this type of work, the issue of language compatibility and accent;
- Findings- Anzhela's view on most interesting findings- the findings that relate directly to the RQS (how are these answered exactly), issues of identity and belonging- and the impact of the pandemic on the processes of identity formation/belonging for migrants;
- The role of parental aspirations- and attitudes to learning- how do issues of class play into this? Also, teachers' attitudes and the impact of attitudes on support offered;
- Schooling and education- an evaluation of the education system, particularly in light of Paper 5, and how inclusive Polish schools are of migrant children; some parents seemed critical- what are the implications for future policies?
- What will be the likely long-term impact of Covid-19 on these families- possible precarity, return/remain, impact on belonging, attainment challenges etc.
- The Findings chapter- clarify the answers to the RQs, how do these findings relate to previous research reviewed in the Lit Review; original findings directly related to the pandemic context;
- Next steps and impact/dissemination activities- will Anzhela get back to the families and teachers involved to share findings, aim to inform policy and practice; future research plans.

External Examiner Signature

Prof Daniela Sime

Date: 24th March 2022

RAPORT EGZAMINATORA ZEWNĘTRZNEGO

IMIĘ I NAZWISKO STUDENTA: Anzhela Popyk, Uniwersytet SWPS

IMIĘ I NAZWISKO EGZAMINATORA: Prof. Daniela Sime, University of Strathclyde, Glasgow, UK

Tytuł pracy doktorskiej: Rola czynników socjalizacyjnych w transnarodowych przemianach i kształtowaniu się poczucia przynależności dzieci migrantów w Polsce

Stopień naukowy: doktor nauk społecznych (w dyscyplinie nauk socjologicznych)

Jest to aktualna i interesująca praca, która bada doświadczenia dzieci migrantów w wieku 9-13 lat w Polsce, szczególnie w odniesieniu do ich socjalizacji po osiedleniu i poczucia przynależności, w kontekście zmian w ofercie edukacyjnej w czasie pandemii COVID-19. Praca zawiera bogate dane i stanowi cenny wkład w dotychczasowe badania dotyczące dzieciństwa i migracji rodzinnych w Polsce i ogólnie w Europie. Główne aspekty, za które należy pochwalić kandydatkę, to znaczenie naukowe i metodologia (biorąc pod uwagę, że łączy ona poglądy dzieci, rodziców i wychowawców), wykorzystanie różnych ram teoretycznych w płętu opublikowanych pracach oraz fakt, że wyniki badań mają duże znaczenie dla polityki i praktyki.

Jeśli chodzi o znaczenie naukowe, wybrany temat jest bardzo istotny, zwłaszcza biorąc pod uwagę trwające globalne trendy migracyjne, słabo zbadane kwestie przynależności dzieci migrantów oraz wpływ ograniczeń COVID-19 na młodsze dzieci. Praca ta jest szczególnie ważna, ponieważ bada poglądy i doświadczenia dzieci w Polsce, gdzie badania nad dziećmi migrantów są wciąż ograniczone. Badanie potwierdza ustalenia z innych krajów, że rzadko konsultuje się z dziećmi migrantów decyzje rodziny o migracji, a mimo to mają one bogate osobiste poglądy i doświadczenia po migracji, które mimo podobieństw między jednostkami lub grupami, wymagają uważnego i wrażliwego traktowania i dokumentowania.

Kontekst problemu jest przemyślany i starannie opracowany, z jasnym przeglądem istniejącej literatury. W pracy dyplomowej kandydat dobrze omówił przesłanki wyboru prezentowanej literatury i jej organizację. Praca oferuje wyraźne zaangażowanie i eksplorację kluczowych terminów, pojęć i ram teoretycznych, szczególnie w odniesieniu do interakcji pomiędzy procesami socjalizacji w kontekście przemian transnarodowych. W odniesieniu do tych kwestii, pomocne byłoby nieco szersze omówienie w *vivie* luk w literaturze, które doprowadziły do postawienia trzech pytań badawczych oraz roli różnych punktów widzenia teoretycznego i tego, jak łączą się one w ramy. Klasyczne teorie migracji są mniej eksplorowane.

W odniesieniu do części metodologicznej, rozdział ten jest ogólnie dobrze przedstawiony i jasno napisany. Prowadzenie obserwacji i wywiadów z dziećmi, rodzicami i wychowawcami jest godne pochwały i bardzo rzadko stosowane w badaniach migracyjnych, choć wyraźnie dodało nowy wymiar do tego badania. Znaczenie ma tu również kompatybilność językowa, zwłaszcza w odniesieniu do pozycji badacza jako osoby "wtajemniczonej"/"postronnej". Decyzje dotyczące wyboru metod, przejścia na badania internetowe oraz doboru grupy badanej są dobrze uzasadnione i zgodne z zasadami badań wrażliwych i skoncentrowanych na uczestnikach. Podjęto staranne mapowanie metod i osiągnięto ładną dialektykę między uznaniem koniecznego "bałaganu" w analizie danych a napięciami związanymi z "uporządkowaniem" i stworzeniem porządku z danych. W związku z tym uznałam, że proces analizy danych i kodowania może być szerzej omówiony w ramach badania obronnego, zwłaszcza w odniesieniu do łączenia źródeł danych. Ten rozdział uważam za szczególnie przydatny w

odniesieniu do podjętych decyzji i napotkanych trudności. Ograniczenia badania zostały omówione tylko pobieżnie; warto byłoby je nieco szerzej opisać.

W pięciu opublikowanych pracach zawarto wiele interesujących wniosków, a mnie szczególnie podobały się wyważone opisy różnorodnych doświadczeń dzieci, rodziców i nauczycieli. Fragmenty danych pozwoliły uchwycić znaczący wpływ emocjonalny migracji oraz zarządzania nauką i życiem rodzinnym w czasie pandemii, a także dynamiczny, wielostanowiskowy i wieloaspektowy charakter podejmowania decyzji na poziomie rodziny, także w wymiarze międzynarodowym.

Artykuł 1- *Kapitał społeczny i pośrednictwo w strategiach socjalizacji rówieśniczej dzieci migrantów w Polsce*

Niniejszy artykuł, napisany przez jednego autora, bada rolę relacji rówieśniczych i przyjaźni w socjalizacji dzieci migrantów oraz strategie, jakie stosują one w odniesieniu do różnych celów, takich jak: duchowe, oparte na zainteresowaniach, perspektywiczne i mieszane. Krytycznie analizuje rolę kapitału społecznego i sprawczości dzieci w rozwijaniu przyjaźni po migracji oraz opracowuje oryginalną typologię strategii socjalizacji rówieśniczej.

Artykuł 2- *Wpływ kształcenia na odległość na praktyki społeczne dzieci szkolnych w czasie pandemii COVID-19: rekonstrukcja wartości dzieci migrantów w Polsce*

Ten jednoautorski artykuł wykorzystuje ramy praktyk społecznych (za Schatzkim) oraz koncepcję "struktury praktyk społecznych" Shove'a et al. do zbadania wpływu pandemii na uczenie się i socjalizację dzieci migrantów. Dostarcza on przydatnych dowodów na negatywny wpływ pandemii na formalne uczenie się i dobre samopoczucie dzieci oraz identyfikuje indywidualne strategie radzenia sobie w rodzinach.

Artykuł 3 - *Transnarodowa komunikacja między dziećmi a dziadkami w czasie blokady Covid-19: Przypadek dzieci migrantów w Polsce (Popyk & Pustułka)*

Współautorki artykułu analizują wpływ pandemii na komunikację dzieci migrantów z pozostawionymi w kraju dziadkami. Zidentyfikowano cztery transgraniczne sposoby komunikacji: emocjonalny, symboliczny, zapośredniczony i nieciągły oraz wpływ takich czynników jak normy kulturowe i wiek dzieci na ciągłość interakcji międzypokoleniowych w czasie pandemii. W podsumowaniu stwierdzono, że ograniczenia mobilności w czasie pandemii wpłynęły na możliwości interakcji z dziadkami i prawdopodobnie osłabiły te więzi.

Artykuł 4- *Dom jako mieszanina przestrzeni podczas pandemii Covid-19: Przypadek rodzin migrantów w Polsce*

Ten jednoautorski artykuł krytycznie analizuje pojęcie "domu" w odniesieniu do praktyk domowych dzieci migrantów; następnie wykorzystuje teorię dyfuzji społecznej i koncepcję ocalenia społecznego (Sarnowska i in., 2020), by zbadać nowe praktyki przyjęte w domu w czasie pandemii, w wyniku ograniczeń związanych z zamknięciem. Daje to interesujący wgląd w praktyki rodzin migrantów w zakresie zarządzania szkołą i pracą, życiem rodzinnym i czasem wolnym, a także we wpływ praktyk stosowanych przez instytucje na życie domowe.

Artykuł 5- *Wizja procesu kształcenia w polskich i ukraińskich podstawach programowych: analiza oparta na modelu 4-D Hofstede (Popik i Perkowska-Klejman, współautorstwo)*

Niniejszy współautorski artykuł wykorzystuje cztery wymiary kultury Hofstede'a oraz krytyczną analizę dyskursu do porównania polskich i ukraińskich programów nauczania, identyfikując wyraźnie odmienne atrybuty obu narodowych programów nauczania. Wnioski z analizy będą niewątpliwie bardziej istotne teraz, gdy Polska gości tysiące dzieci ukraińskich uchodźców.

łącznie prace te stanowią znaczący wkład w badania nad dziećmi migrantów i ich rodzinami, zwłaszcza w kontekście pandemii. Podczas gdy dwie prace mają współautorów, Anzhela jest głównym autorem wszystkich pięciu i przedstawiła wyczerpujące i jasne omówienie dalszych dowodów w pracy.

Chciałabym poprosić Anzhelę, by podczas przesłuchania omówiła kwestie tożsamości i przynależności, o których mówiły dzieci, a które wydają się być mniej poruszane w opublikowanych pracach, a także zmagania, jakich doświadczali rodzice, zwłaszcza biorąc pod uwagę wyzwania związane ze wspieraniem nauki dzieci podczas pandemii i w kluczowym okresie ich edukacji i socjalizacji.

Rola szkoły i nauczycieli wydaje się kluczowa w tej pracy, zwłaszcza w kontekście wspierania dzieci i ich rodzin na odległość, a także postaw nauczycieli wobec dzieci migrantów i ich rodziców - chciałabym usłyszeć, jak Anzhela omawia tę kwestię w czasie przesłuchania. Chciałabym także, by bardziej szczegółowo omówiono wyniki badań w odniesieniu do postrzegania przez dzieci "domu", tożsamości i przynależności - nie zawsze jest to omawiane wprost, ale w tym przypadku jest istotne - jakie było poczucie przynależności młodych ludzi przed i w czasie pandemii, jak wpływa to na ich zaangażowanie w szkole i jak wpłynęło na ich tożsamość, zwłaszcza w czasie nauki zdalnej?

W zakończeniu dobrze omówiono wyniki badań, przedstawiając nowe spojrzenie na temat i uzasadnione kierunki nowych badań. Odpowiedzi na trzy pytania kontrolne zostały wyszczególnione w Tabeli 3, ale zastanawiam się, czy nie jest potrzebna bardziej krytyczna dyskusja w tym miejscu, w głównej części pracy. Chciałabym, żeby Anzhela podkreśliła w tym miejscu to, co uważa za kluczowe ustalenia i potencjał, który może wnieść do wiedzy, teorii i zakresu przyszłych badań. Sądzę, że ten ostatni rozdział zawiera dość dużo ustaleń i można by je lepiej zorganizować - najpierw wyjaśniając odpowiedzi na trzy pytania badawcze (w tekście, nie w Aneksie), a następnie wskazując dodatkowe ustalenia, na przykład dotyczące pandemii. Zastanawiałem się, czy nie można by skrócić rozdziału "Wnioski" i przenieść omówienie dowodów do poprzedniego rozdziału. Zastanawiałem się, czy nie można by tego skrócić i przenieść omówienie dowodów do poprzedniej części.

W tym miejscu, w mojej opinii, przedłożenie spełnia warunki określone w art. 187 polskiej ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o szkolnictwie wyższym i nauce. Temat tej rozprawy doktorskiej i pięć zawartych w niej prac oferują oryginalny wkład w zastosowanie wyników badań autorki w odniesieniu do społecznej sfery edukacji i integracji dzieci migrantów oraz związanej z tym polityki. Zalecam kandydatowi przystąpienie do egzaminu obronnego. Przewiduję, że doktorat zostanie nadany, pod warunkiem wprowadzenia drobnych poprawek, a także po pełnej korekcie rozprawy, w celu poprawienia błędów typograficznych i problemów ze strukturą zdań. W załączonym dokumencie zidentyfikowałem kilka z nich, które można przekazać Anzhelli.

Aspekty do dyskusji, które chciałabym poruszyć podczas viva voce:

- Geneza badania i zainteresowanie Anzheli przejściami dzieci migrantów i ich przynależnością;
- Proces przeglądu literatury - praca w mniejszym stopniu odwołuje się do tradycyjnych teorii migracji - oraz to, w jaki sposób z luki w wiedzy wyłaniają się kluczowe pytania (a także, czy potrzebne jest kluczowe pytanie dotyczące wpływu pandemii, biorąc pod uwagę skupienie się na wpływie COVID-19 na dzieci, lub czy obecne kluczowe pytania wymagają dostosowania, aby uwzględnić kontekst pandemii);
- Ramy teoretyczne - ich rozwój, zwłaszcza jako połączenie kilku teorii; znaczenie socjologii dzieciństwa, transnacionalizmu i literatury dotyczącej przemian;
- Krytyka koncepcji "migranta" i jej zastosowania przez Anzhelę - jakie ma to znaczenie w odniesieniu do codziennych doświadczeń dzieci, ich poczucia tożsamości i przynależności;

- **Metodologia** - zakres zastosowanych metod i ich krytyka, co jest szczególnego w prowadzeniu badań z dziećmi migrantów, pozycja osoby z zewnątrz i wewnątrz, emocjonalny aspekt tego typu pracy, kwestia kompatybilności językowej i akcentu;
- **Wyniki** - opinia Anzheli na temat najciekawszych wyników - wyniki, które odnoszą się bezpośrednio do pytań RQS (jak dokładnie udzielono na nie odpowiedzi), kwestie tożsamości i przynależności - oraz wpływ pandemii na procesy kształtowania się tożsamości/ przynależności migrantów;
- **Rola aspiracji rodziców i ich nastawienia do nauki** - jak się do tego mają kwestie klasowe? A także postawy nauczycieli i wpływ tych postaw na oferowane wsparcie;
- **Szkolnictwo i edukacja** - ocena systemu edukacji, zwłaszcza w świetle Księgi 5, oraz tego, na ile polskie szkoły są nastawione na integrację dzieci migrantów; niektórzy rodzice wydawali się krytyczni - jakie są implikacje dla przyszłej polityki?
- **Jaki będzie prawdopodobny długoterminowy wpływ Covid-19 na te rodziny** - ewentualna niepewność, powrót/pozostanie, wpływ na przynależność, wyzwania związane z osiągnięciami itp.
- **Rozdział Wyniki** - wyjaśnienie odpowiedzi na pytania kluczowe, jak te wyniki odnoszą się do wcześniejszych badań przejranych w przeglądzie literatury; oryginalne wyniki bezpośrednio związane z kontekstem pandemii;
- **Kolejne kroki i działania związane z wpływem/rozpowszechnianiem** - czy Anzhela skontaktuje się ponownie z rodzinami i nauczycielami uczestniczącymi w projekcie, aby podzielić się wynikami, czy będzie miała na celu informowanie o polityce i praktyce, jakie są plany badawcze na przyszłość.

Recenzent

Prof. Daniela Sime